

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЖІНОК В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Піднімається проблема професійної самореалізації жінки. Емпірично з'ясовано особливості уявлень жінок про їх сімейну й професійну самореалізацію, а також особистісні відмінності у низько та високореалізованих жінок.

Ключові слова: жінка, самореалізація, сім'я, професія, державна служба.

Сьогодні, коли в силу політичних, економічних, соціальних змін відходять у минуле чіткі розмежування виключно жіночих сфер діяльності і суто чоловічих, життя вимагає більш гнучких гендерних моделей для здійснення життєвого шляху, побудови гармонійного внутрішнього світу. Роль жінки у сучасному суспільстві має два головні аспекти: жінка-дружина і мати та жінка як суб'єкт професійної діяльності.

Дослідження в річищі проблематики жіночої самореалізації свідчать, що обмеження жінки приватною сферою призводить до втрати суспільної компетентності й почуття причетності до суспільних процесів, до зниження почуття власної значущості, заниження самооцінки, до матеріальної, моральної, психологічної залежності від чоловіка, до відмови від власних планів, поглядів заради дітей та спокою у сім'ї. Тому наш дослідницький інтерес був спрямований на дослідження специфіки професійної самореалізації у жінок-державних службовців.

Зацікавленість гендерним аспектом лідерства у сфері державного управління є закономірною у зв'язку з тим, що зайняття керівних посад у цій, як і в будь-якій іншій сфері сучасної людської діяльності, вже досить тривалий час є доступним як чоловікам, так і жінкам. Формально так воно і є, але фактично, крім законодавчого аспекту, необхідно вирішити проблему сприймання людини на керівній посаді в державному управлінні, перш за

все, як спеціаліста, а вже потім – як представника певної статі, особливо, якщо історично подібна діяльність була цій статі непритаманною.

З метою уточнення уявлень жінок про власну самореалізацію, розуміння ними змісту та значущості професійної самореалізації нами було проведено психологічне опитування за допомогою анкетування. В анкетуванні взяли участь 62 жінки віком від 23 до 60 років.

Результати опитування виявили, що більшість респонденток на виконання сімейних обов'язків витрачають 10-50% зусиль та часу. З віком (після 50-ти років) спостерігається підвищення уваги до сфери сім'ї. Працюючі жінки молодшого віку приділяють більше уваги професійній діяльності, навіть за наявності малих дітей. Найбільш важливими для здійснення професійної самореалізації в опитаних нами жінок є (проранговано): 1) задоволення від роботи (заняття “до душі”); 2) професіоналізм; 3) наявність спілкування; 4) матеріальна винагорода; 5) можливість зробити щось корисне, вагоме; 6) можливість розвиватись, реалізувати свій потенціал; 7) можливість зробити кар'єру; 8) підвищення соціального статусу.

Перші позиції займають ті складові процесу самореалізації, які відповідають критерію задоволення (задоволення від роботи, можливість зробити щось корисне, вагоме, хороше) та критерію реалізації цінностей (професіоналізм, спілкування, матеріальна винагорода). Можливість розвиватись, реалізувати свій потенціал свідчить про націленість на подальший творчий розвиток. Такі “егоїстичні” цінності як кар'єрний ріст та підвищення соціального статусу займають останні позиції. Жінки не вважають побудову кар'єри своїм завданням, оскільки стереотипно для жінки основною сферою діяльності вважається сім'я. З'ясовано також, що прагнення і спроможність займати високі посади також не відповідає стереотипові жіночої поведінки та позиції.

Результати проєктивного опитування жінок за методикою “Незавершені речення” Сакса та Леві підтверджують ці дані: фемінність є бажаною рисою,

професійна діяльність переважно обирається з метою особистісного пошуку, розширення соціальних контактів, світогляду; на глибинному рівні переважають сімейні цінності. З підвищенням інтенсивності професійної діяльності домашня робота стає обтяжливою, жінкам важче поєднувати ці дві сфери.

Психологічний простір самореалізації особистості жінки характеризується пануванням статево-рольових стереотипів, що пов'язується із домінуванням у суспільній свідомості патріархальних цінностей, наявністю “подвійного стандарту” (очікування виключно фемінної поведінки від жінок і маскулінної від чоловіків) у підході до виховання підростаючого покоління, у розподілі обов'язків у сім'ї та на робочих місцях.

Патріархальні установки та статево-рольові стереотипи призводять до наступних наслідків, які обумовлюють особливості та труднощі у самореалізації жінок. Згідно з традиційними цінностями, які приймаються і більшістю жінок, становлення особистості жінки, її місія пов'язана у першу чергу із материнством та сім'єю. Соціальна, суспільна, професійна активність жінки вважаються другорядними сферами.

Аналіз отриманих результатів дослідження дав змогу зробити висновок, що жінкам, які досягли професійної самореалізації, властива незалежність у думках, судженнях, діях, рішучість, опора на себе (автономність), самоповага, здатність приймати рішення і брати на себе відповідальність за них, що є ознаками самоактуалізації. Високореалізованим у професійній діяльності жінкам властива більш конструктивна, скерована на задоволення інтересів обох конфліктуючих сторін, поведінка, представлена стратегіями співпраці та компромісу; нижчий рівень песимістичності, депресивності, більшою мірою характерна активна особистісна позиція, більш виражена впевненість у собі, менша емоційна лабільність, менша імпульсивність та ризикованість поведінки, менш виражена відокремлювально-споглядальна особистісна позиція, менша індивідуалістичність, нижчий рівень недовіри, емоційної дистанційованості, що свідчить про виражений соціальний інтерес.

Наявна мотивація до досягнення успіху, а не уникання невдачі. У них виявлено високий пізнавальний інтерес, ініціативність, адекватно високий рівень домагань, віру у власні сили.

Професійно нереалізовані жінки продемонстрували порівняно з високореалізованими недовірливе ставлення до оточуючих та схильність до конкурентної поведінки, вищий рівень незалежності (за даними опитувальника Р. Кеттелла) при реально більш залежному становищі, що свідчить про неконгруентність. У цих жінок спостерігаються негативні показники самоставлення та низька самоповага, низький рівень мотивації до діяльності та емоційна нестійкість. З одного боку, це свідчить про певні індивідуально-психологічні особливості - внутрішню конфліктність, незадоволеність собою та життєвими умовами, неадаптивність, небажання щось змінити або почуття безсилля, відчаю внаслідок низької віри у власні сили. З іншого боку, така ситуація може бути результатом дезадаптації за несприятливих життєвих умов, що наявні у суспільстві епохи трансформації.

Отже, професійна самореалізація жінки в державній службі є позитивним чинником становлення її особистості.

Список використаних джерел:

1. Земба А. Б. Психологічний профіль особистості державного службовця : гендерний вимір / А. Б. Земба // Гендерні теорії, гендерні практики : налагоджуючи мости : зб. доп. Міжнар. наук.-практ. конф. / упоряд. О. Плахотнік, Л. Гусякова, Т. Ісаєва. – Х. : Райдер, 2008. – С. 55–58.

2. Земба А. Б. Гендерні відмінності лідерства державних службовців центрів зайнятості / О. Б. Ярош, М. Б. Філіпович, А. Б. Земба // Основи гендерної рівності : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. Ярош, М. Філіпович. – Луцьк, 2008. – С. 81–103.

3. Крижановська З. Ю. Професійна психологія жінки / З. Ю. Крижановська // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. аспір. і студ. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. I. – С. 159–161.